

Comentari model: *La bella dama del tramvia*

No hi ha un sol model ni una «fórmula màgica» per fer comentaris. Aquesta pràctica depèn de l'agudeses del lector, del seu bagatge cultural i vivencial, de la disposició anímica del moment en què es fa (en un examen, posem per cas), etc. Per tant, no hi ha dos comentaris exactament iguals, ni que presentin exactament els mateixos processos ni els mateixos resultats, perquè el redactat o l'expressió del comentari depèn també de les habilitats lingüístiques, estilístiques i argumentatives de cada comentador. Dit això, convé donar una bona notícia: els comentaris milloren amb la pràctica i l'exigència.

Esquemàticament, el que se sol esperar d'un comentari és, com a mínim:

- a) Que situï el text que s'ha de comentar (en especial si s'ha «estudiat» prèviament el **context**, o es coneix que no és autònoma sinó que és continguda o **forma part d'una obra més gran**).
- b) Que demostrï que el text s'ha entès, tant pel que fa al **repertori lingüístic** que usa, tant en un sentit literal com figurat.
- c) Que exposi l'**estructura** del text i l'argumenti.
- d) Que analitzi els **aspectes formals i temàtics** que resulten més pertinents al tipus de comentari.

El comentari pot construir-se de manera lineal (seguint la mateixa lectura del text) o focalitzada temàticament, reorganitzant el material lingüístic en funció dels aspectes que volem analitzar (personatges, ambient, acció, determinació del tema principal...)

Per exemple, un esbós de comentari de *La bella dama del tramvia* (sense entrar a situar-lo en l'etapa del Carner més noucentista, ni dins del recull *Auques i ventalls*), hauria de contenir, per exemple:

1. El text s'inicia amb una condicional: «Si...» A partir d'aquí sabem que la situació explicada no és real. No fa una descripció més o menys subjectiva o emotiva, sinó que el que segueix es presenta com una hipòtesi.
2. «Veieu» La veu poètica s'adreça a un «nosaltres» indeterminat: som els lectors? (seran els «poetes» que apareixen més avall?) Més endavant, el plural inclou la veu poètica mateix: «pugem». En qualsevol cas, la intenció de dirigir el text a uns receptors lliga bé amb la funció «didàctica» que té el poema, sobretot al final.
3. El «tramvia». No detalla la línia d'aquest transport urbà o barceloní. Dona pistes de la varietat d'usuaris: «smarts», «gent de la pescateria», de la seva materialitat («parada», «tròlei», «baluerna»), de les seves propietats: velocitat, aturades... En qualsevol cas, es tracta d'un **pretext** que li serveix per construir i condensar l'experiència en què ens vol fer participar i sobre la qual basteix la seva «revelació».
4. «La dama». Descripció en principi molt selectiva: plomes, pell, exotisme... producte de la fantasia, de l'allunyament o de la fugacitat. Més endavant (estrofes V i VI) reconeix que aquesta «il·lusió» no es correspon a cap realitat tangible: o no es deixa «atrapar» o, ben mirat, no resulta tan interessant com semblava.
6. Consell final, al «jovent» i «poetes» (en imperatiu – retorn al món real): «aneu a peu» (sembla un estirabot, però potser no ho és tant: seguretat, sense acceleracions que ens distorsionin les percepcions...) i no deixar-se «pescar» per vanes aspiracions, com expressa la sentenciosa oració final.

Quin és el **tema**? Distància entre l'ideal i la realitat de la bellesa, fugissera.

Quin és el **pretext**? Una dama mig percebuda en el tramvia.

Quina és la **intenció**? Donar un consell al jovent massa impulsiu i massa tocat pel romanticisme i simbolisme. La veu poètica revela que no és possible aconseguir la fantasia de l'ideal.

Quin és el **to**? Malgrat que el text desenvolupa unes imatges que podrien semblar serioses i quotidianes, alguns detalls ens desmarquen d'aquesta «naturalitat» i de les pinzellades gairebé costumistes: a la quotidiana espera vora la parada s'oposa l'inesperat «eternament» del vers 3, que retorna com a interrogant a propòsit de la imatge al v. 12 i contrasta amb el «mai» adreçat als destinataris, al vers 26. El temps del poema s'ha tornat anhistòric, mític, no correspon a una peripècia anecdòtica. L'espai concret de l'escena contrasta també amb l'allunyament «a infinit» (v. 9), (v. 14) i el «corre avall» (v.21). D'aquí que totes les accions de la Dama siguin en subjuntiu mentre és percebuda parcialment (estrofes I-IV), en contrast amb la possible percepció directa i detallada (estrofes V-VIII). Algunes imatges resulten iròniques, ja sigui per la hipèrbole personificada «ermini gelós com un serpent» (v.5), l'atribució del parlar melodiós a «París o Guatemala» (v. 8) en contrast amb la més realista possibilitat que sigui de Gràcia mateix i digui «puès» (v. 19). Després d'aquesta narració amb pinzellades iròniques, dos consells: «aneu a peu poetes» i «[jovent], no siguis mai fantàstic», amb el reble final sentencios: «Totes les esperances de l'avenir són com / la bella dama del tramvia», que proporciona l'evident clau interpretativa de tot el text, amb un encavallament sintàctic molt forçat. Distanciament irònic i pedagògic.

Com en moltes de les obres de Carner, el text s'entreté en detalls del pretext, de vegades mínims o aparentment trivials: el vestit, les plomes, l'ermini... en contrast amb el soroll i la baluerna. Aquest recurs provoca en el lector una sensació de «reconeixement» del pretext (de fet, el tramvia és una experiència quotidiana, que només els avantguardistes van elevar a símbol poètic), o fins i tot de «versemblança»; la dama mig vista o només coneguda «de lluny» és tot un tòpic de la literatura europea d'ençà els trobadors. Carner té l'habilitat d'ajuntar el vehicle i la figura femenina per servir de punt de partida a la seva intenció, més reflexiva i doctoral, però enjogassada.